

AKTUALNE TENDENCJE W TWORZENIU I FUNKCJONOWANIU GRUP PRZESTĘPCZYCH, KTÓRE DZIAŁAJĄ W DZIEDZINIE NIELEGALNEGO HANDLU NARKOTYKAMI

Badaniu poddane są współczesne trendy w tworzeniu i funkcjonowaniu grup przestępczych, które działają w dziedzinie nielegalnego handlu narkotykami. Uogólnione zostały cechy zorganizowanych grup przestępczych, sposoby dołączania osób do działań niezgodnych z prawem, istniejące obecnie grupy przestępcze, w tym ich skład jakościowy i ilościowy. Autor ukazuje etapy tworzenia gangów przestępczych w nielegalnym handlu narkotykami, analizuje funkcje poszczególnych uczestników takich grup.

Słowa kluczowe: Handel narkotykami, przemysł narkotyków, grupy przestępcze, narkotyki, środek narkotyczny, przestępczość zorganizowana, dochodzenia w sprawach narkotyków, struktury przestępcze, zarządzanie grupami przestępczymi.

MODERN LINES AT FORMATION AND FUNCTIONING OF CRIMINAL GROUPS WHICH OPERATE IN SPHERE OF ILLEGAL BUSINESS WITH NARCOTICS

Modern lines in formation and functioning of the criminal groupings operating in sphere of illegal narcobusiness are considered. Signs of the organised criminal groups, methods of retraction of persons in illegal activity, modern structures of criminal groupings, in particular their quantitative and qualitative structures are generalised. Stages of formation of criminal groups in sphere of illegal narcobusiness are opened, functions of participants of such groupings are analysed.

Keywords : Business of drugs, the traffic of drugs, group, a drug trafficking, a drug, narcotic substance, the organised crime, investigation of crimes with drugs, criminal structures, a management of criminal groups.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ Й ФУНКЦІОНУВАННІ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ, ЯКІ ДІЮТЬ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО НАРКОБІЗНЕСУ

Розглянуто сучасні тенденції у формуванні й функціонуванні злочинних угруповань, які діють у сфері незаконного наркобізнесу. Узагальнено ознаки організованих злочинних груп, методи втягування осіб у протиправну діяльність, сучасні структури злочинних угруповань, зокрема їх кількісний та якісний склад. Розкрито етапи формування злочинних груп у сфері незаконного наркобізнесу, проаналізовано функції учасників таких угруповань.

O. Samohin
Doktorant katedry prawa
Instytutu rozwoju człowieka
Uniwersytetu „Ukraina”
w Łucku

Ключові слова: Наркобізнес, наркотрафік, угруповання, наркообіг, наркотик, наркотична речовина, організована злочинність, розслідування наркозлочинів, злочинні структури, керівництво злочинними угрупованнями.

Злочини, у сфері обігу наркотичних засобів вчиняються переважно організованими групами в більшості регіонів України. Зростання кількості наркоманів призводить до активного формування наркобізнесу як основної ланки організованої злочинності. В останні десятиліття помічене удосконалення професіоналізму й організованість злочинців у сфері незаконного наркообігу, цьому сприяють зв'язки між вітчизняними та зарубіжними злочинними угрупованнями, близькість України до азіатських країн-виробників і європейського ринку збуту. Одним з основних завдань криміналістики є розроблення найбільш ефективних методів, засобів і прийомів розкриття та розслідування злочинів у сфері наркобізнесу. Успішне розслідування діяльності учасників організованої злочинної групи у сфері незаконного наркобізнесу неможливе без пізнання закономірностей їх поведінки, а для цього необхідно мати уявлення про закономірності процесу формування й функціонування таких угруповань.

Недостатня кількість у вітчизняній криміналістиці прикладних розробок проблеми розслідування незаконного наркобізнесу, відповідних рекомендацій для практики, обмежує можливість правоохоронних органів у проведенні на належному рівні змістовної протидії таким злочинам. Окремі проблеми розслідування незаконного наркобізнесу були в центрі уваги науковців, про що свідчать публікації вітчизняних та зарубіжних криміналістів: В. М. Бикова, В. К. Весельського, С. О. Данільяна, Г. М. Меретукова, В. В. Трухачова, О. В. Одерія, А. В. Старушкевича, Л. Г. Шарай, М. Г. Шурухнова та ін. Однак, у працях названих авторів питання формування та функціонування злочинних угруповань у сфері незаконного наркобізнесу не розглядалися, або розглядалися фрагментарно.

Метою статті є дослідження сучасних закономірностей формування й функціонування організованих злочинних угруповань, які діють у сфері незаконного наркобізнесу. При цьому зосереджена увага на особливостях структури, лідерах та організаторах злочинної діяльності, розподілі прибутків від наркобізнесу та інших подібних проблемах.

Аналіз наукових джерел щодо злочинів організованих груп дає можливість констатувати, що в юридичній літературі для їх класифікації більшість науковців використовують такі підстави: наявність або відсутність попередньої згоди про вчинення злочину, стійкість та згуртованість [5, с. 44-57]. Немає однозначного підходу до ознак організованої злочинної групи. Так, О. І. Гуров, виділяє такі ознаки: суворі «ієрархія», тривале існування, заняття злочинною діяльністю як «бізнесом» [3, с. 297].

Більш чітко ознаки організованих злочинних груп виділяє В. Т. Контеміров:

а) наявність специфічних організаційних і виконавчих структур, чітко сформована внутрішня ієрархія, спрямованість умислу членів групи на злочинну діяльність постійного характеру, наявністю суворі дисципліни, системи заохочень і санкцій, їх практична реалізація;

б) законспірований, планований характер злочинної діяльності, чіткий розподіл ролей, функцій, орієнтація членів на спеціалізацію, прагненням до отримання максимальних доходів;

в) існування лідера, що має значний авторитет у злочинному світі або користується підтримкою «авторитетів» із кримінального середовища;

г) використання сучасних технічних засобів, транспорту, зброї;

- д) вжиття членами групи заходів з метою нейтралізації форм соціального контролю, цілеспрямоване розроблення заходів протидії правоохоронним органам, корумпування;
- е) прагнення до розширення сфери діяльності і впливу в масштабах регіону;
- ж) наявністю великих сум коштів для відтворення злочинної діяльності, матеріальної підтримки членів груп, злочинних угруповань та організацій;
- з) прагненням до встановлення міжрегіональних зв'язків [6].

На думку В. М. Бикова, існують такі загальні закономірності формування й функціонування злочинних груп :

- 1) добровільність об'єднання;
- 2) мета об'єднання – спільна злочинна діяльність;
- 3) розвиток від простих об'єднань до груп більш високого рівня;
- 4) поступове розширення злочинної діяльності в часі й у просторі;
- 5) формування внутрішньої психологічної й функціональної структур;
- 6) розвиток тенденцій до поступової заміни емоційних відносин діловими;
- 7) дія двох протидіючих сил усередині групи [1, с. 14].

Науковець О. І. Романов, додатково виділяє як закономірності формування й функціонування злочинних угруповань – перехід до більш тяжких злочинів, і вважає, що мета об'єднання в угруповання й злочинна діяльність є двома різними закономірностями [9, с. 14].

Злочинна діяльність не може бути метою об'єднання групи, тому що є засобом досягнення мети, тому дану закономірність варто викласти в такій редакції – мета об'єднання групи одержання значного прибутку, за допомогою злочинної діяльності.

Запропонований вище перелік закономірностей можна доповнити такими :

- 1) по мірі розширення злочинної діяльності й збільшення нелегального прибутку, група прагне до її легалізації й законного економічного використання;
- 2) по мірі розвитку групи її керівники прагнуть до встановлення економічного й політичного контролю над регіоном де діє група й одержання контролю над правоохоронними органами [8, с. 305-309].

Зазначені вище закономірності простежуються й у формуванні та функціонуванні злочинних груп у сфері незаконного наркобізнесу. Розглянемо більш детально загальні закономірності формування злочинних угруповань. На перше місце В. М. Биков поставив добровільність об'єднання. На наш погляд, така закономірність існує й при виникненні злочинних груп, які займаються незаконним наркобізнесом. Об'єднання людей у таку групу відбувається добровільно, але мотиви, які спонукали їх до цього, бувають різними. Найпоширенішими є корисливий і наркотичний мотиви, а також група мотивів, пов'язаних із залученням осіб у вживання наркотичних засобів [10, с. 40].

Вивчення судової та слідчої практик дає можливість відзначити, що в ряді випадків під час втягнення осіб у злочинні угруповання використовуються методи фізичного або психологічного примусу, у тому числі й приховані. Наприклад, по одному з кримінальних проваджень, організатор групи, для її згуртування й залучення нових учасників, використовував погрози й створення «боргової» залежності. Організовані групи, які спеціалізуються на незаконному наркобізнесі, для залучення осіб, необхідних для злочинної діяльності, використовують усі засоби, починаючи від банального підкупу, до різних, часом складних комбінацій, або фізичного примусу. Зазвичай, коли особа цікавить таку групу і при цьому відмовляється від винагороди, цілеспрямовано створюються умови, які змушують останню змінити своє рішення. З цією метою використовують шантаж, погрози фізичною

розправою над особою або її близькими, нерідко неприховане насильство. Є випадки коли злочинці спочатку ставлять дану особу в певну залежність, наприклад, дають в «борг» значну суму грошей, а потім організують її викрадення, використовують наркотичні засоби, для створення наркотичної залежності.

Необхідно відзначити, що навіть використання вказаних методів втягнення особи в злочинне угруповання залишає їй можливість вибору, а отже, повинне розцінюватися як добровільне, за винятком випадків, прямо передбачених законом. На даному етапі своєї діяльності злочинні угруповання, аналізованого виду, в цілому відповідають ознакам, притаманним організованій злочинності. Те, що вони не можуть експлуатувати безпосередньо, піддається корупції, те що безпосередньо не піддається корупції, піддається знищенню [8, с. 296].

Метою об'єднання людей у злочинні угруповання, які діють у сфері незаконного наркобізнесу, є одержання значного прибутку. Злочинна діяльність такої групи на початковому етапі може носити вузько спеціальний характер. Так, наприклад, злочинні угруповання можуть створюватися для здійснення однієї або декількох операцій :

а) виготовлення, вироблення, викрадення наркозасобів або культивування наркомістких рослин, з наступною передачею такого засобу іншим групам і особам;

б) транспортування наркозасобів з одного міста (країни) в інші (тобто коли члени групи отримують наркозасіб у виготовлювача й переправляють у регіон, де існує попит, і продають усю партію оптом);

в) створення системи роздрібного збуту наркозасобів, мережі кубел для споживання таких засобів і т.і. (тобто придбання значної партії наркозасобу, його розфасовка й збут безпосередньо споживачам).

Проведене вивчення кримінальних проваджень, розпочатих за фактом незаконного наркообігу вчиненого організованими групами, дозволило виявити низку закономірностей. Більша частина виявлених груп спеціалізуються на розфасовці й роздрібному збуті наркозасобів. У близько половини вивчених груп, їх учасники самі наркозасоби не вживали, і брали участь у злочинній діяльності виключно з метою збагачення. В інших випадках, один або кілька учасників групи вживали наркозасоби, і збут використовувався як засіб фінансування власної наркотичної залежності.

Необхідно відзначити, що на формування й функціонування злочинних угруповань, впливають вид наркозасобів, який вони поширюють і етап незаконного наркообігу на якому вони спеціалізуються. При цьому угруповання можуть початково створюватися для здійснення усього циклу незаконного наркообігу, включаючи й формування системи «відмивання» отриманого доходу від такої злочинної діяльності. Крім того, в сучасних умовах організовані злочинні угруповання прагнуть взяти під контроль всю дохідну злочинну діяльність, яка здійснюється на контрольованій ними території. Таким чином, у сферу незаконного наркобізнесу може увійти вже сформована злочинна група, яка раніше спеціалізувалася на вчиненні інших злочинів. Така група зазнає незначною трансформації, пов'язаної зі специфікою незаконного наркобізнесу. Як правило, у таких групах створюються додаткові структури, які займаються тільки цією діяльністю, або контролюють незаконний наркобізнес на «своїй» території, шляхом одержання певної частки прибутку з кожної значної партії.

Злочинні угруповання, які створюються виключно для вживання наркозасобів, виконують, зазвичай, дії спрямовані на придбання таких засобів і їх вживання членами

групи, вони не прагнуть до отримання значного прибутку, тому наркозасоби здійснюють обіг виключно усередині такої групи. Втягуючи нову особу до вживання наркозасобів, члени такої групи прагнуть знайти нове джерело фінансових надходжень для усієї злочинної групи. Нерідко такі угруповання вчиняють корисливі й корисливо-насильницькі злочини з метою отримання коштів для придбання наркозасобів і, зазвичай, такі угруповання не прагнуть до розвитку. У слідчій та судовій практиці групи наркоманів зустрічаються в основному за кримінальними провадженнями, пов'язаними з утримуванням кубел для вживання наркозасобів.

На формування злочинних угруповань, які діють у сфері незаконного наркобізнесу істотний вплив чинять особисті некримінальні зв'язки. Близько третини вивчених груп, які займаються збутом наркозасобів, склали угруповання, які об'єднували близьких родичів (мати й дочка, чоловік і дружина, батьки і їх діти, у тому числі малолітні, брати й сестри). Найбільш складними для розслідування є кримінальні провадження, пов'язані з етнічними угрупованнями (циганів, таджиків, азербайджанців, узбеків, чеченців, негрійців), у яких крім злочинних, існують дуже сильні родинні зв'язки, встановлення яких ускладнюється мовним бар'єром. В ході дослідження значну частину склали групи, учасники яких раніше підтримували особисті некримінальні зв'язки (колишні товариші по роботі, які проживають в одному будинку, знайомі по спільному проведенню часу і т.і.). Учасники таких угруповань мотивуючи перший епізод злочинної діяльності, вказували на прагнення поправити своє матеріальне становище за рахунок здійснення однієї операції з наркозасобами.

Проведене вивчення кримінальних проваджень, опитування працівників слідства, оперативних підрозділів, дозволяють встановити механізм формування аналізованих злочинних угруповань. Так, на початковому етапі вирішальну роль відіграють особисті взаємини учасників, і наявність початкових коштів. Спершу характер кримінальних зв'язків носить договірний характер, тобто один (декілька) учасників групи зобов'язуються знайти й доставити партію наркозасобів, а інші забезпечити її реалізацію. Ініціатором створення такого злочинного угруповання може бути особа, яка має зв'язки із джерелом надходження наркозасобів і початкові кошти, вона на початку виступає в ролі лідера. Умовою виникнення такого угруповання є наявність початкових коштів в одного з її учасників, або колективних. Такі кошти необхідні для придбання першої партії наркозасобів і організації її доставки. У низці випадків початкові кошти отримуються в результаті іншої злочинної діяльності, нерідко корисливо-насильницької. Зазвичай, під час передачі наркозасобів усередині групи, від одного учасника до іншого, розрахунки здійснюються відразу, при цьому частка прибутку кожного пов'язана зі збільшенням вартості партії.

Загальновідомо, що вивчення злочинної діяльності угруповань, які діють у сфері незаконного наркобізнесу, утруднено внаслідок специфіки вчинених ними злочинів. У ході досудового слідства, як правило, встановлюється й доказується тільки той епізод злочинної діяльності, по якому вилучені наркозасоби, попередня злочинна діяльність практично не доказується. Це пов'язане із усталеною практикою, відповідно до якої основним доказом незаконного наркобізнесу є висновок експерта про віднесення певних речовини до наркозасобів, а отже, може бути доказаний тільки епізод, відповідно з яким вилучені такі засоби. Тому, вирішальне значення має якісне оперативне документування фактів злочинної діяльності учасників угруповання й тактично грамотне використання результатів оперативно-розшукової діяльності в якості доказів по кримінальному провадженні.

Зрозуміло, що прагнення злочинного угруповання збільшити розмір одержуваного прибутку змушує його розширювати й удосконалювати свою злочинну діяльність, однак збільшення кількості операцій з наркозасобами й обсягу обігу, підвищує не тільки розмір прибутку, але й ризик викриття такого угруповання. Останнє, змушує його членів розвивати організаційну структуру й спеціалізацію, використовувати певні технічні засоби, втягувати у злочинну діяльність нових членів, здійснювати розвідувальну й контррозвідувальну діяльність на протигагу правоохоронним органам.

Науковець В. Г. Лукашевич справедливо підсумовує, що успішна злочинна діяльність групи, й властиве людині прагнення до збільшення прибутку, є основою розвитку злочинних угруповань від нижчих форм до вищих, тому не випадково закономірністю формування й розвитку злочинних груп виділяють їх еволюцію [7, с. 15].

Вивчення матеріалів слідчої та судової практик свідчить про те, що під час викриття злочинного угруповання, яке займалося незаконним наркобізнесом, його розвиток і існування припиняються тільки у випадку виявлення й притягнення до кримінальної відповідальності усіх основних членів. Якщо на волі залишається кілька активних членів групи, вона, зазвичай, відроджується по новому за участю нових членів. Якщо це злочинне угруповання не виявляється правоохоронними органами, і його діяльність по незаконному наркобізнесу є успішною, то учасники такого угруповання будуть прагнути, не тільки розширити, але й більш ефективно використовувати свої можливості. Організатори (лідери) такого угруповання, після вчинення перших злочинів, аналізують отриманий злочинний досвід і відповідним чином коректують свою діяльність. Розвиток злочинного угруповання інколи пояснюють «боротьбою за виживання». Кожний вчинений групою злочин, відповідно до закономірностей виділених криміналістикою, залишає сліди в навколишньому середовищі, які можуть бути виявлені й використані правоохоронцями, і тим самим збільшує ймовірність викриття такого угруповання. За таких умов найменша помилка, допущена учасником угруповання може призвести до викриття усієї злочинної групи. Тому, для продовження злочинної діяльності, група змушена розвиватися, удосконалюючи не тільки методи злочинної діяльності але й структуру. Тільки у цьому випадку в неї є шанс уникнути викриття за раніше вчинені злочини. Зі зростанням кримінальної кваліфікації підсилюється кримінальна активність злочинного угруповання [4, с. 79]. Розвиток структури злочинного угруповання призводить до його переходу від нижчих форм (випадкової злочинної групи або «компанії») до організованих форм (організованого злочинного угруповання).

На початковому етапі існування злочинного угруповання, яке займається незаконним наркобізнесом, його чисельність становить від двох до чотирьох осіб, і в злочинній діяльності беруть участь усі його члени. По мірі розширення зв'язків у середовищі наркоманів, встановлення системи оплати й забезпечення безпеки, до здійснення найнебезпечнішої частини операції – зберігання або безпосередньої передачі партії наркозасобів покупцеві, залучають наркоманів, які «працюють» або за плату, яку їм виплачує група, або беруть «комісійні» у вигляді частини переданих наркозасобів з покупця.

Злочинні угруповання, які сформувалися спочатку тільки для однієї операції, поступово розширюють сферу своєї кримінальної діяльності, втягуючи нових учасників. При цьому рядові учасники попереднього складу угруповання, відіграють роль лідерів, кожний з яких формує свою групу. При цьому вони зберігають свої попередні зв'язки, чим створюється складне злочинне угруповання, структура якого нагадує піраміду або павутину, в центрі якої перебуває організатор угруповання. В злочинних угрупованнях, які займаються

незаконним наркобізнесом, не існує твердого контролю виникнення «нових елементів», якщо тільки їх лідери не намагаються піднятися вище у вже існуючій ієрархії.

Зазвичай, розвиток злочинного угруповання призводить до формування внутрішньої психологічної й функціональної структур. Як вже відзначалося, членів злочинного угруповання поєднує прагнення до значної матеріальної вигоди, але з іншого боку, над групою постійно висить страх викриття, підкріплений страхом відповідальності за вчинені злочини. Страх породжує недовіру, а коли погроза викриття стає реальною, то злочинне угруповання може припинити на певний час свою кримінальну діяльність і розпастися, що на практиці практично не відбувається. Успішна злочинна діяльність угруповання призводить до утворення внутрішньої психологічної структури, у рамках якої складаються певні, схвалені всіма членами групи правила поведінки й критерії оцінки. Основне правило поведінки членів злочинного угруповання, з яким найбільш часто доводиться зіштовхуватися правоохоронним органам – «закон мовчання», тобто відмова обвинувачуваного від дачі показань щодо себе, злочинної групи, її діяльності і своєї ролі в ній. Можуть існувати й інші правила, які стосуються поведінки учасників групи в побуті, при вчиненні злочину, при розподілі прибутку, контактах з членами інших злочинних угруповань і т.і.

Дотримання внутрішніх правил забезпечується примусом та страхом. У злочинних угрупованнях, як правило, за порушення прийнятих норм поведінки встановлюється одне покарання – смерть винного. І чим вищий рівень розвитку групи, тим жорсткіше покарання, яке може поширюватися на членів родини винного й, одночасно, використовуватися як засіб залякування для інших членів групи. Розвиток психологічної структури злочинної групи призводить до поступової заміни прийнятих у суспільстві норм і інтересів на вузько групові, що призводить до зміни соціальної орієнтації її членів, і робить їх ще більш небезпечними для суспільства. Злочинна група стає референтною для її учасників [2, с. 23-24].

З розвитком психологічної структури угруповання розвивається і його функціональна складова. В ньому з'являється лідер, який, зазвичай, має певні риси характеру й організаторські здібності. Поява лідера і його визнання усіма членами угруповання призводить до підвищення якісного розвитку психологічної й функціональної складової угруповання. На лідера покладається не тільки керівництво, але й охорона групових інтересів. Зазвичай, у злочинних угрупованнях саме лідер має прямий вихід на джерела надходження наркотичних засобів і організовує їх поставки.

Як вже відзначалося, злочинні угруповання можуть виникати на будь-якому етапі незаконного наркобізнесу, і спочатку є ланцюжком по передачі наркозасобу. Основним завданням такої групи є доставка наркозасобу до місця збуту й отримання прибутку за рахунок різниці у вартості. Дещо іншу структуру мають угруповання, які спочатку сформувалися для незаконного наркобізнесу, вони будуються за принципом піраміди, наркозасоби рухаються від вершини до низу, поступово розбиваючись на дрібніші партії, і в остаточному підсумку споживачеві пропонують вже розфасовані разові дози наркозасобів. Прибуток отримується за рахунок різниці оптової й роздрібною цін, а також «недоваги» наркозасобів або введення до них дешевих сторонніх домішок.

Як показує вивчення матеріалів слідчої і судової практик, в угрупованнях, які спеціалізуються на збуті наркозасобів, чітко проявляються організуюча й координаційна функції лідера. Зазвичай, саме лідер злочинного угруповання встановлює кримінальні зв'язки, як із джерелом одержання оптових партій наркозасобів, так і з існуючими угрупованнями, які контролюють територію, на якій діє група.

Структура злочинних угруповань, які займаються незаконним перевезенням наркозасобів, майже не залежить від якостей особового складу. За такі злочинні дії затримуються представники усіх верств. Однак особисті якості учасників, істотно впливають на їх місце в структурі злочинного угруповання, характер дій з наркозасобами, і способи їх приховування. Так, для транспортування наркозасобів використовуються власники й водії транспортних засобів, особи, які мають можливість вільного переміщення, як у межах України, так і за кордоном.

Формування й подальший розвиток психологічної й функціональної структур злочинних угруповань, неминуче призводить до зміни взаємин їх учасників. Поступово особисті зв'язки й стосунки, які сприяли об'єднанню осіб у групу, поступаються діловим стосункам, пов'язаним зі злочинною діяльністю. Страх за свою безпеку й прагнення до прибутку підпорядковують собі емоційні стосунки членів угруповання. Специфіка незаконного наркобізнесу, у цьому випадку, проявляється у значній швидкості зміни стосунків і розвитку структури угруповання. Характер дій в цілому не є кримінальним, і тільки предмет (наркозасоби), робить їх такими. Погляд на наркозасоби як на товар, дозволяє членам угруповання швидше переборювати психологічні бар'єри, пов'язані з порушенням законів, і розглядати свої стосунки як чисто ділові. Наркозасоби й одержуваний прибуток стають основою стосунків в угрупованні.

Керівники (лідери) злочинних угруповань, розширюючи діяльність прагнуть до встановлення контактів з максимально можливою кількістю незалежних джерел надходження наркозасобів, що дозволяє їм, чергуючи джерела, домагатися стабільного надходження товару і знижує ризик викриття усього угруповання, у випадку затримання одного із джерел або зв'язку з ним [11, с. 45-46].

Отже, підводячи підсумок слід відзначити, що формування й функціонування злочинних угруповань, які діють у сфері незаконного наркобізнесу підпорядковується закономірностям загальним для усіх видів злочинних груп, однак, специфіка діяльності, пов'язаної з незаконним наркобізнесом певним чином впливає на формування структури групи, вибір системи зв'язку між її учасниками, залучення нових членів угруповання.

Література:

1. Быков В. М. Преступная группа : криминалистические проблемы / В. М. Быков. – Ташкент : Узбекистон, 1991. – 145 с.
2. Быков В. М. Психологические основы расследования групповых и организованных преступлений / В. М. Быков // Законность. – 1996. – № 1. – С. 73-75.
3. Гуров А. И. Красная мафия / А. И. Гуров. – М. : СТ «Самоцвет» : МИКО «Коммерч. вестн.», 1995. – 328 с.
4. Гуров А. И. Криминальный профессионализм / А. И. Гуров // Человек и закон. – 1990. – № 9. – С. 75-85.
5. Журавльов В. П. Кримінологічна та психологічна характеристика організованих злочинних форм об'єднань у новому Кримінальному кодексі України / В. П. Журавльов, П. М. Муженко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : науково-практичний журнал. – 2001. – № 4. – С. 44-57.
6. Контемиров В. Т. Криминалистическая характеристика групп в сфере организованной преступности : автореф. дис. на соскание ученой степени канд. юрид. наук : 12.00.09 / В. Т. Контемиров. – Волгоград, 1992. – 24 с.

7. Лукашевич В.Г. Криминалистические аспекты изучения преступных групп : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : 12.00.09 / В. Г. Лукашевич. – М., 1979. – 25 с.

8. Лунеев В. В. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции / В. В. Лунеев. – М. : НОРМА, 1997. – 525 с.

9. Романов А. И. Первоначальный этап расследования уголовных дел об организации преступного сообщества (преступной организации) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : 12.00.09 / В. Г. Лукашевич. – М., 2000. – 26 с.

10. Соловьев А. В. Криминалистическая характеристика преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств / А. В. Соловьев // Следователь. – 1998. – № 5. – С. 40-46.

11. Старушкевич А. В. Метод криміналістичного аналізу телефонних викликів і особливості його використання при розслідуванні злочинної діяльності у сфері наркобізнесу / А. В. Старушкевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2004. – Вип. 60-62. – С. 39-47.

MODERN LINES AT FORMATION AND FUNCTIONING OF CRIMINAL GROUPS WHICH OPERATE IN SPHERE OF ILLEGAL BUSINESS WITH NARCOTICS

O. Samohin

The crimes related to narcotic drugs mainly committed by organized groups in most regions of Ukraine. The growing number of drug takers cause the active formation of the drug as a basic level of organized crime. In recent decades, noticed the improvement of professionalism and organized criminals in the illegal drug circulation, that contribute to the relationship between domestic and foreign criminal groups, neighborhood of Ukraine to Asian producing countries and the European market.

One of the main objectives of criminology is to develop the most effective methods, means and techniques of detection and investigation of crimes related to drug business. Successful investigation of members of organized criminal groups in the illegal drug business is impossible without knowledge of the laws of their behavior, and this should have an understanding of the laws of the formation and operation of such groups.

Insufficient number in the national forensic science applied research investigating the problem of illegal drug business , relevant recommendations for practice, limits the ability of law enforcement agencies in conducting at the appropriate level content combating such crimes. Some problems investigation of illegal drug business were the focus of researchers, as evidenced by the publication of national and foreign criminologists: V.N. Bykov, V.K. Veselskyi, S. Danilyan, G.M. Meretukov, V. Truhachov, Oderiy A.V., A.V. Starushkevych, L. Sharai, M.G. Shuruhnov . However, in the works of these authors question the formation and functioning of the criminal groups in the illegal drug business were not considered or were considered fragmented.

The aim of the article is to investigate contemporary patterns of formation and functioning of organized crime groups that operate in the field of illegal drug business. It focuses on the features of the structure, leaders and organizers of criminal activity, the distribution of profits from drug business and other related issues.

The analysis of scientific sources on organized crime groups give possible to state that in the legal literature for the classification most scientists use the following grounds: the presence or absence

of prior agreement to commit the crime, sustainability and cohesion [5, p. 44-57]. There is not approach to the signs of an organized criminal group. A.I. Gurov points out the following features: a strict "hierarchy", continued existence, engaging in criminal activity as "business" [3, p. 297].

A clear signs of organized crime groups points out V.T. Kontemirov:

- a) the presence of specific organizational and executive structures, clearly formed an internal hierarchy, focus group members intent on criminal activities of a permanent nature, the presence of strict discipline, a system of incentives and sanctions, their practical implementation;
- b) conspired, planned nature of the crime, a clear division of roles, functions, targeting members of the specialization, the desire to maximize revenues;
- c) the existence of a leader that has a great reputation in the underworld or supported by "authorities" of the criminal environment;
- d) the use of modern technology, transportation, weapons;
- e) taking action of group members in order to neutralize the forms of social control, developing targeted measures against law enforcement, corruption;
- f) the desire to expand sphere of activity and impact in the scale of region;
- g) the presence of large amounts of money for reproduction the criminal activity, financial support member groups, criminal groups and organizations;
- h) the desire to establish interregional connections [6].

According to V. Bykov, there are general laws of formation and functioning of the criminal groups:

- 1) voluntary association;
- 2) the purpose of association is a joint criminal enterprise;
- 3) development from simple associations to the group a higher level;
- 4) the gradual expansion of criminal activity in time and in space;
- 5) establishment of internal psychological and functional structures;
- 6) development of trends from gradual replacement of emotional relationship business;
- 7) effect of two opposing forces within the group [1, p. 14].

Scientist A.I. Romanov, additional accentuates as regularities of formation and functioning of criminal groups - the transition to a more serious crime, and believes that the goal of integration into groups and criminal activity are two different regularities [9, p. 14].

Criminal activity can't be the aim of association of groups as a means of achieving the goal, so this pattern should present in such version follows - the purpose of obtaining a significant association of income through criminal activity.

The proposed list of patterns above can be supplemented as follows:

- 1) as the expansion of criminal activity and increase in illegal profits, the group endeavors to its legalization and legitimate economic using;
- 2) with the development of its leaders endeavor to establish economic and political control over the region where the group operates and taking control of police [8, p. 305-309].

The above patterns observed in the formation and functioning of criminal groups in the illegal drug business. We consider in more detail the general patterns of formation of criminal groups. In the first place V.N. Bykov put voluntary association. In our mind, such a pattern exists in the event of criminal groups involved in illegal drug business. Association of people in this group is voluntary, but the motives that prompted them to this are different.

The most common are selfish motives and drug and group motives related to involvement of individuals in the using of drugs [10, p. 40]. The exploration of forensic and investigative practices

enables noted that in some cases, while engaging people in criminal groups are used methods of physical or psychological coercion, including hidden methods. For example, one of the criminal proceedings, the organizer of the group for its cohesion and attracting new members, used threats and a "debt" addiction.

Organized groups that specialize in the illegal drug business, for attracting persons necessary for criminal activity, use all means, beginning from the banal bribe, sometimes complex combinations or physical coercion. Typically when a person interested in such a group and thus waives fees, specifically the conditions that make the last change my mind.

For this purpose, use blackmail, threats of physical violence against any person or family, often undisguised violence. There are instances when criminals first put this person in a relationship, for example, give a "debt" significant amount of money and then organize her abduction, use drugs, to create addiction.

It should be noted that even the use of these methods involving a person in a criminal group leaves her choice, and therefore should be regarded as voluntary, except as otherwise expressly provided by law. At this stage of their criminal activity, the analyzed of kind generally correspond to features inherent in organized criminality. What they can not operate directly exposed corruption is not directly exposed corruption exposed destruction [8, p. 296].

The purpose of association people in criminal groups that operate in the field of illicit drug business is obtaining a significant profit. The criminal activities of the group on the initially period can wear narrow special character. For example, criminal groups can be created for one or more transactions:

- a) the manufacturing, production, or stealing drug means, cultivation of drug capacious plants, with subsequent transfer of the funds to other groups and individuals;
- b) transportation of drug means from one city (country) to another (when members of group get drug means from manufacturer and transported in a region where there is demand, and sell the whole batch in wholesale);
- c) a system of retail sales drug means, network dens for using such funds, etc. (the purchase significant quantities drug means its packaging and marketing directly to consumers).

The exploration of criminal proceedings initiated into the illegal drug circulation by organized groups, allowed a number of patterns. Most part of the identified groups specializing in packaging and retail sales drug means. In about half of the studied groups, the participants themselves drug means did not use, and have participated in criminal activity solely for the purpose of enrichment. In other cases, one or more members of the group used drug means and sale was used as a means of financing their own addiction.

It should be noted that the formation and functioning of criminal groups affect kind of drug means which they spread and stage of illegal drug circulation in which they specialize. This grouping can be established initially of illegal drug circulation for realizing whole cycle, including the formation of "laundering" of the revenue from such criminal activity.

Besides, nowadays organized crime groups strive to take control of all revenue criminal activity that is carried out on the territory which they controll. Thus, in the field of illegal drug business can enter already formed a criminal group that previously specialized in committing other crimes. This group is undergoing a minor transformation associated with specific illegal drug business. As a rule, these groups are created additional structures that are engaged only in this activity, or controlling illegal drug business on "their" territory by taking a share of the profits from each large party.

Criminal groups are created solely for the using of drug means, usually perform actions aimed at the acquisition of such assets and their using members of the group, they don't strive to receive significant revenue because drug means are performed circulation only within the group. Involving a new person to using drug means, members of the group try to find a new source of income for the entire criminal group.

These groups often commit acquisitive and selfish and violent crimes to obtain money to buy drug means and usually these groups do not strive to development. In the investigative and judicial practice of addicts are mostly criminal proceedings relating to the holding dens for using drug means.

The formation of criminal groups that operate in the field of illegal drug business significant influence do personal non-criminal connection. About a third of the studied groups which effect sale of drug means accounted for grouping, which associated together close relatives (mother and daughter, husband and wife, parents and their children, including young brothers and sisters).

The most difficult for investigate criminal proceedings related with ethnic groups (gypsies, tajiks, azerbaijanis, uzbeks, chechens, nigerians), which in addition to the criminal, there is a very strong family connections, the determination of which is complicated by the language barrier. During the exploration a significant part accounted for of the group, whose members still maintain your personal non-criminal connections (former fellow-workers who live in one house, familiars for conducting time together).

Members of these groups claiming the first episode of criminal activity, indicated the desire to improve their financial situation through the implementation of a real drug means.

The study of criminal proceedings questioning the workers of investigation, operational units, allow to establish the mechanism of the analyzed criminal groups. Thus, on initially period crucial role perform personal relationships of participants, and the availability of initial capital. First, the nature of criminal connections is contractual in nature, one (several) group members undertake to find and deliver the consignment drug means and others to ensure its implementation. The initiator of this criminal group may be a person who has a relationship with the source of drug means and initial funds and this person is in role of leader.

The condition of this group is to have start-up capital of one of its members or collective. Such funds are necessary to purchase the first batch of drug means and organization of delivery. In some cases, the initial funds received as a result of other criminal activity, often selfish and violent. Usually during transmission of drug means within the group, from one party to another, the calculations are carried out immediately, while the share of profits each associated with an increase in the cost of the party.

It is well known that the study of crime groups that operate in the field of illegal drug business, is difficult due to the specific crimes committed by them. During the investigation, usually installed and proved by only one episode of criminal activity in which drug means removed, previous criminal activity practically isn't proved.

This is due to the usual practice, according to which the main evidence of illegal drug business is a conclusion of expert about the inclusion of certain substances to drug means and, therefore, can be proved only an episode, according to which such means excluded. Therefore, it is crucial qualitative operative facts documenting crime group members and tactically competent using of the results of operational-investigation activities as evidence in criminal proceedings.

It is clear that the desire to increase the size of the criminal group obtaining its profits to

expand and upgrade its criminal activity, but increase the number of transactions of drug means and volume of circulation, increases not only the amount of profit, but also the risk exposure of the group. Other makes of its members to develop an organizational structure and specialization to use certain technical measures involve in criminal activities of new members, to intelligence and counter-intelligence activities, as opposed to police.

Scientist V. Lukashovich rightly concludes that the success of criminal activity, and inherent human desire to increase profits, is the basis of criminal groups from lower to higher forms, so accidental pattern formation and development of criminal groups produce their evolution [7, p. 15].

The exploration of materials investigation and judicial practice reveals about that while exposing criminal group that engaged in illegal drug business, its development and existence shall be terminated only in the event of detection and prosecution of all the major members. If on the will are more active members, it is usually reborn anew with new members. If this criminal group doesn't disclose by police, and its activity of illegal drug business is successful, the members of the group will strive to not only expand, but also make better using of their opportunities.

The organizers (leaders) of the group, after the commission of the first crime of criminal experience analyzing and appropriately adjust their activity. Development of criminal group sometimes explain "struggle for survival". Each a crime committed by group under the laws of the selected forensics, leaving traces in the environment that can be detected and using by law enforcement officers, and thereby increases the probability of exposure of the group.

Under these conditions, the smallest mistake made by member of group may lead to exposure of the entire criminal group. Therefore, for the continuation of criminal activity, the group had to develop methods for improving not only the crime activity but also the structure. Only in this case it has a chance to avoid exposing the previously committed crimes. With the criminal skill increases criminal activity of group [4, p. 79].

Development structure of criminal group causes it to move from lower forms (random criminal group or the "Company") to organized forms (organized crime). At the initial stage of the criminal group, which is engaged in illegal drug business, its number are two or four persons, and in criminal activities involving all its members. As the expansion of relations among addicts, establishment of system payment and security, to exercise the most dangerous part of the operation - storage or direct transfer drug means party to consumer, attract addicts who "work" or for a fee, which they pay group, or take " fee "in the form of drug means transferred from the consumer.

Criminal groups that were formed initially only one operation, gradually expanding the scope of the criminal activity, involving new members. In this case, ordinary members of the previous group, play the role of leaders, each of which forms a group. However, they retain their previous relationships than create difficult criminal group, whose structure resembles a pyramid or web, the center of which is the organizer of the group. In criminal groups, engaged in the illegal drug business, there is no clear control of a "new elements" unless their leaders are not trying to rise above the already existing hierarchy.

Usually, the development of the criminal group leads to the formation of internal psychological and functional structures. As already noted, members of the criminal group combines the desire for significant financial benefits, but on the other hand, the group is constantly hanging over the fear of exposure, fear of responsibility backed by committed crimes. Fear creates mistrust, and when the exposure becomes a real threat, the criminal group may stop for a while their criminal activity and break that in practice hardly doesn't occur.

Successful group criminal activity leads to the formation of internal psychological structure

within which consist of certain approved by all members of the rules of conduct and criteria of estimations. The basic rule of conduct for members of the criminal group, which most often to be police - the "law of silence" that is accused refusal to testify concerning themselves, the criminal group, its activities and its role in it. There are other rules concerning the behavior of group members in the everyday life, the crime, the distribution of profits, contacts with members of other criminal groups.

Obtaining of internal rules provided by coercion and fear. In criminal groups, usually for violating accepted norms of behavior established one punishment - death of the guilty. And the higher the level of development, the stiffer penalty, which may extend to family members of guilty and simultaneously used as a deterrent to other members. The development of psychological structures of criminal groups leads to a gradual replacement of civilized behavior and interests in the narrow group that changes the social orientation of its members, and makes them more dangerous for society.

The group becomes the reference for its members [2, p. 23-24]. With the development of psychological structure group develops its functional component. The leader appears in it who usually has certain features of character and organizational skills. The emergence of leader and its recognition by all members of the group increases the quality of psychological and functional component groups. In the leader relies not only leadership, but also protection of group interests. Usually, in criminal groups the leader has direct access to the sources of drugs and organize their supplies.

As already noted, the criminal groups can arise at any stage of illegal drug business, and the first is a chain in transfer drug mean. The main objective of this group is to deliver drug mean to your sales and profits from the difference in cost.

Several other groups have a structure that originally formed for illiegal drug business, they are built on a principle of pyramid, drug means moving from top to bottom, slowly smashing into smaller parties, and ultimately the consumer offer is packaged single doses of drug means. Income is derived from the difference of wholesale and retail prices as well as "deficit" of drug means or entering to them cheap impurities.

As the study material of investigative and judicial practices in communities that specialize in sales of drug means clearly manifested organizing and coordinating functions of leader. Usually, the leader of the criminal group establishes relations as a source of parties drug means and with existing groups that control territory in which the group operates.

The structure of criminal groups engaged in illegal transportation of drug means , hardly don't depend from the quality of personnel. For such criminal actions are delayed representatives of all groups. However, the personal qualities of participants significantly affect their place in the structure of the criminal group, the nature of action drug means and ways of their concealment. For transportation of drug means are used owners and drivers of vehicles, persons who are able to move freely, both in Ukraine and abroad.

The formation and subsequent development of psychological and functional structures of criminal groups inevitably leads to a change in the relationship of the participants. Gradually, personal connections and relationships that helped unite people in a group, giving business relationships associated with criminal activity. Fear for their safety and the pursuit of profit subordinates emotional relationship members of group.

The specifics of illegal drug business, in this case, is manifested in a significant rate of change of the structure of relationships and groups. The nature of action as a whole is not a

criminal, and the only object (drug means), makes them. The view of drug means as a commodity, allows members of the group soon overcome psychological barriers related to violations of laws and consider their relationship as purely business. Drug means and the resulting profits are the basis of relations in the grouping.

Leaders of criminal groups expanding their activity strive to establish contacts with the greatest possible number of independent sources of drug means, allowing them, alternating source to achieve stable flow of goods and reduces the risk exposure of all groups in the case of detention of a source or connection with it [11, c. 45-46].

It should be noted that the formation and operation of criminal groups that operate in the illegal drug business is subject to the laws common to all kinds of criminal groups, however, specific activities related with illegal drug business in some way affects the formation of group structure, choice of communication between its members, involment new members of group.